

EURÍPIDES. 2002 (2a edició, 2003).

Medea.

Editat per Donald J. Mastronarde. Cambridge University Press.

Cambridge Greek and Latin Classics.

ISBN 0521 64386 4 (pb 18,99 £) / ISBN 0521 64365 1 (hb 50,00 £). X + 431 p.

No sol ser freqüent que, en menys d'un any, s'esgoti una edició de text grec amb comentari. És, potser, senyal d'una mancança sentida de manera més o menys latent i que s'ha subsanat en el moment precís; però pot ser, igualment, senyal d'un treball excel·lent que ha tingut una acollida molt favorable en l'àmbit universitari. Ara bé, amb el precedent de l'edició i el comentari de *Fenícies* (1994), que D. J. Mastronarde va publicar també a Cambridge UP, hom difícilment podia dubtar que ara el resultat fos de menys qualitat del que es podia esperar.

I així ha estat. Tot i que la col·lecció que acull aquesta *Medea* no té les mateixes pretensions d'exhaustivitat que la «Cambridge Classical Texts and Commentaries» (que és on aparegué el susdit volum de les *Fenícies*), difícilment s'hi troba a faltar un capítol o qualsevol altra eina per copsar el sentit de la peça i interpretar adequadament els seus passatges més controvertits.

Per començar, la seva introducció general toca els aspectes més rellevants: una notícia sobre Eurípidès; els temes, l'estructura i els problemes de *Medea*; la seva representació el 431 aC; el mite de *Medea* i el tractament en E.; el precedent de la *Medea* de Neòfron; la pervivència de la peça i un brevíssim resum sobre la transmissió del text.

A més a més, Mastronarde afegeix una valuosíssima guia sobre la tragèdia grega en general: els seus elements estructurals (no toca per a res la qüestió dels orígens) i les particularitats morfosintàctiques i de mètrica. De fet, com que és una obra del *canon*, els estudiants (tant de secundària com de primers cursos universitaris) sovint inicien el seu contacte amb textos dramàtics amb *Medea* (fins i tot sol ser aquest el primer text poètic que tenen al davant). Aquesta trentena de pàgines, amb el temps, es pot conver-

tir perfectament en un ítem d'obligada referència en les bibliografies propedèutiques: l'encert i la claredat amb què va enumerant i exemplificant cada cas és fill de la seva pedagògica *Introduction to Attic Greek* (1993), moltes vegades lloada.

El text grec (p. 113-159) és acompanyat d'un generós i pormenoritzat comentari (p. 160-387) que es clou amb un apèndix (p. 388-397) sobre l'autenticitat i la funció en el si de la peça dels versos 1056-1080, el famós monòleg de la protagonista amb els seus dubtes i temors davant la decisió presa (vegi's també M. D. López Galocha, «*Medea* de E., la cólera justa», a *Actas X CEEC*, I, Madrid 2000, 469 s.). No tan generosa és la seva selecció bibliogràfica: són escassament divuit pàgines enfront, per exemple, de les vint-i-vuit que H. Van Looy va emplenar en la seva edició teubneriana del 1992. Així, Mastronarde ha seleccionat set edicions de la peça, les que ell ha considerat més dignes d'ús: sobta que sembla que prefereixi la de Méridier (1925) a la de Murray (1902), que ni tan sols és esmentada i que tant servei va fer a D. L. Page en la seva edició amb comentari que s'ha pres com a modèlica durant dos terços de segle. Tampoc no s'hi consigna l'edició de F. R. Adrados (1995), que, malgrat les deficiències que pugui tenir, anava precedida d'unes consideracions a *Emerita* 61, 1993, 241-66, que poden ser útils sobretot en plantejaments de sintaxi. És un encert, en canvi, referir-se a l'estudi sobre els manuscrits de *Medea* que va publicar J. Diggle a *CQ* 33, 1983, 339-57, perquè, en el seu volum *Euripidea* (1994), la col·lació es troba mutilada. Hom hi troba a faltar els llibres clàssics de G. Murray (*E. and his age*, 1946²), de Romilly (*Évolution du pathétique d'Esch. à Eur.*, 1961) o de Lesky sobre tragèdia grega que fonamenten

bibliografia posterior que ha estat recollida (Mastronarde, però, recull els clàssics de literatura, més generals, de Bergk i de Schmid-Stählin).

Si era intenció de l'editor presentar el context de la peça, tant literàriament com històrica, ens resulta difícil entendre per què no edita cap les *hypotheses* que tradicionalment precedeixen qualsevol edició (només n'esmenta dues ratlles en la pàgina 57) i sí els *testimonia* i fragments (aquests amb traducció, cf. p. 57-64) de l'obra homònima de Neòfron. Aquestes *hypotheses* haurien estat del tot escaients per informar el capítol «E. Medea and Medea's myth» (p. 44-57).

Així mateix, la interpretació del paper que té la protagonista s'hauria pogut acabar de contextualitzar en la crisi espiritual de l'època —i no solament com a assumptió de les values «masculins» (p. 14)— amb les perspectives que apunta J. A. López Férez, «*Sophía-sophós* dans la *Medée* d'E.», en el volum *Medée et la violence*, Toulouse, 1966, 139-151 (= *Pallas* 45, 1996). En aquest volum (no citat en la bibliografia), s'hi contenen interessants aportacions també sobre aspectes que Mastronarde tracta en l'estudi preliminar: la venjança com a solució al conflicte (Ch. Segal), Medea i el problema del fet tràgic (V. Citti), les «altres» Medees en el teatre grec (A. Melero), la por que infon Medea als seus «adversaris» (F. Jouan), Medea en la ceràmica grega (H. Guiraud) o el mite en el cinema (D. Mimoso). Per la qüestió que toca l'estructura de la peça, en relació amb les altres obres d'E., és modèlic el quadre sinòptic d'A. Esteban Santos, «Composición axial en E.: en torno a la

mujer y a la muerte», a E. García Novo-I. Rodríguez Alfageme (eds.), *Dramaturgia y puesta en escena en el teatro griego*, Madrid, 1998, p. 99-120 (en el mateix volum, vegi's una interessant aportació d'E. García sobre «Simetría y variación en el teatro y en el arte griegos», especialment p. 141-2).

En una edició que procura ser a bastament documentada ens sembla excessivament simple la distribució de l'aparat crític en o (tots els mss.), p (alguns mss.), Π (papirs) i Σ (escolis) sense indicar en cap moment quins manuscrits o papirs són testimoni de la variant. Cal recordar que a *Medea* l'elecció d'una lectura o altra és un afer terriblement delicat? Serveixin d'exemple les paraules de Van Looy en la seva edició teubneriana (p. XXIV): «perspicuum est in Medea nullum esse codicem qui non contaminatus sit ita ut iure totam traditionem apertam dicas». Una lectura acarada del text que presenta Mastronarde ens fa palès que ha preferit el text de Van Looy que no el de Diggle en els versos següents: 5, 43, 106, 159, 320, 334, 355-6, 644, 600, 777, 850, 938, 1012, 1056-80, 1218 i 1359. I, en fi, quant a les conjectures adoptades, diferents de les edicions de Diggle i Van Looy, destaquem: v. 12 φυγάς πολίταις (Pierson i Diggle cadascun dels mots), v. 838 μετρίους (dos papirs que Diggle va qualificar de «fortasse recte»), v. 1037 τ' αἰεῖ (F. W. Schmidt), v. 1077 σφᾶς (Page), v. 1243 μή οὐ (Elmsley) i conserva el vers 1316 (eliminat per Schenkl i la gran majoria d'editors).

Ramon Torné i Teixidó
rtorne@xtec.cat

LÓPEZ, Aurora; POCIÑA, Andrés (eds.). 2002.

MEDEAS. Versiones de un mito desde Grecia hasta hoy.

Granada: Editorial Universidad de Granada. 2 vols. 1312 p.

ISBN: 84-338-2911-4.

La propia referencia bibliográfica que sirve de encabezamiento a esta reseña es en extremo elocuente: las 1.312 páginas que com-

prenden los dos volúmenes de la presente obra ya están diciendo que nos hallamos ante el estudio monográfico más extenso publi-